

Date: 3rd June-2026

O'PKA YALLIG'LANISH KASALLIKLARI (PNEVMONIYA)

Qodirova Gavharxon Adilovna

Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi texnikumi o'qituvchisi

Kalit so'z: Pnevmoniya, virusli pnevmoniya, o'pka yallig'lanishi, nafas qisilishi, yo'tal, isitma, rentgenogramma, antibiotiklar, vaksinatsiya

Pnevmoniya – bu o'pka to'qimasining yallig'lanish kasalligi bo'lib, ko'pincha infeksiyon agentlar (bakteriyalar, viruslar, zamburug'lar) tufayli kelib chiqadi. Bu kasallik butun dunyo bo'ylab keng tarqalgan va ayniqsa bolalar, qariyalar hamda immun tizimi zaif odamlar orasida jiddiy sog'liq muammolarini keltirib chiqarishi mumkin. Har yili millionlab odamlar pnevmoniya tufayli shifoxonaga yotqiziladi va minglab holatlarda bu kasallik o'limga olib keladi. Pnevmoniyaning o'z vaqtida tashxislash va davolash juda muhimdir, chunki u nafas olish funksiyasini buzadi va organizmga og'ir asoratlar keltirishi mumkin.

Pnevmoniya sabablari

Pnevmoniyaning asosiy sababchilari mikroorganizmlar bo'lib, ularni quyidagicha ajratish mumkin:

- **Bakteriyalar:** Eng keng tarqalgan sabab. *Streptococcus pneumoniae* (pnevmokokk) eng ko'p uchraydigan bakterial pnevmoniya qo'zg'atuvchisidir. Boshqa bakteriyalar qatoriga *Haemophilus influenzae*, *Klebsiella pneumoniae*, *Staphylococcus aureus* va atipik bakteriyalar kiradi.

- **Viruslar:** Ayniqsa, bolalar va qariyalarda virusli pnevmoniya tez-tez uchraydi. Gripp virusi, respirator sinsitial virus, adenoviruslar, paragripp viruslari va koronaviruslar (shu jumladan COVID-19) pnevmoniyaga sabab bo'lishi mumkin.

- **Zamburug'lar:** Immun tizimi zaif odamlarda, masalan, OITS bilan kasallanganlarda, ximiyaterapiya olayotganlarda yoki uzoq muddat kortikosteroid qabul qilganlarda zamburug'li pnevmoniya rivojlanishi mumkin.

- **Kimyoviy moddalar:** Ba'zan kimyoviy moddalar (masalan, zaharli gazlar) yoki ovqatning nafas yo'llariga tushishi (aspiratsiya) ham o'pka yallig'lanishiga olib kelishi mumkin.

Pnevmoniya belgilari

Pnevmoniya belgilari kasallikning sababchisi, bemorning yoshi va umumiy salomatligiga qarab farq qilishi mumkin. Umumiy belgilar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **Yo'tal:** Ko'pincha balg'amli bo'lib, ba'zan qon aralash bo'lishi mumkin.
- **Isitma:** Tana harorati 38°C dan yuqori bo'lishi mumkin.
- **Titroq:** Isitmaga hamroh bo'ladi.
- **Nafas qisilishi:** Nafas olish qiyinlashadi, havo yetishmaydigandek tuyuladi.
- **Ko'krak qafasidagi og'riq:** Nafas olganda yoki yo'talayotganda kuchayishi mumkin.
- **Holsizlik va charchoq:** Umumiy zaiflik.



Date: 3rd June-2026

- **Bosh og'rig'i, mushak og'riqlari.**
- **Ishtaha yo'qolishi, ko'ngil aynishi, qusish.**

• **Qariyalarda:** Pnevmoniya belgilari unchalik aniq bo'lmasligi yoki yengil kechishi mumkin. Ba'zan faqat ongning chalkashishi, holsizlik yoki tana haroratining pasayishi (gipotermiya) kabi atipik belgilar bilan namoyon bo'ladi.

Pnevmoniyani tashxislash

Pnevmoniyani aniqlash uchun shifokor bir nechta usullardan foydalanadi:

1. **Anamnez yig'ish va fizik tekshiruv:** Bemorning shikoyatlari, kasallik tarixi so'raladi. Ko'krak qafasi eshitiladi (auskultatsiya) va perkussiya qilinadi. Pnevmoniyada o'pkada shovqinlar, nam xirillashlar eshitilishi mumkin.

2. **Ko'krak qafasi rentgenogrammasi (R-grafiya):** Bu pnevmoniyani tashxislashning asosiy usuli hisoblanadi. Rentgenogrammada o'pka to'qimasining zichlashgan joylari (infiltratlar) ko'rinadi.

3. **Qon tahlillari:** Umumiy qon tahlilida leykotsitlar sonining oshishi (bakterial infeksiyada), ECHT ning tezlashishi kuzatiladi. C-reaktiv oqsil darajasi ham yallig'lanish jarayonini ko'rsatadi.

4. **Balg'am tekshiruvi:** Balg'amni laboratoriyada tekshirish infeksiya qo'zg'atuvchisini aniqlashga yordam beradi, bu esa to'g'ri antibiotik tanlash uchun muhimdir.

6. **Kompyuter tomografiyasi (KT):** Rentgenogramma natijalari aniq bo'lmagan yoki asoratlar (masalan, plevrit, abscess) gumon qilingan hollarda o'tkaziladi.

7. **Bronxoskopiya:** Juda kamdan-kam holatlarda, antibiotik terapiyasiga javob bermagan og'ir pnevmoniya holatlarida o'pka to'qimasidan namuna olish yoki balg'amni to'g'ridan-to'g'ri nafas yo'llaridan yig'ish uchun qo'llaniladi.

Pnevmoniyani davolash

Pnevmoniyani davolash uning sababchisi, og'irligi, bemorning yoshi va umumiy salomatligiga bog'liq.

• **Antibiotiklar:** Bakterial pnevmoniyada asosiy davo usuli antibiotiklardir. Antibiotik turi kasallikning og'irligi, bemorning yoshi va joylashuviga qarab tanlanadi. Davolash kursi odatda 5-10 kun davom etadi. Davolashni shifokor nazorati ostida tugatish muhim, hatto belgilar yo'qolganda ham.

• **Antivirus preparatlari:** Agar pnevmoniyaga viruslar sabab bo'lsa (masalan, gripp), shifokor virusga qarshi dori-darmonlarni buyurishi mumkin.

• **Simptomatik davolash:**

• **Isitmani tushiruvchi va og'riq qoldiruvchi dorilar:** Paratsetamol yoki ibuprofen.

• **Balg'am ko'chiruvchi va yo'talni kamaytiruvchi dorilar:** Balg'amni suyuqlashtirish va chiqarishga yordam beradi.

• **Kislorod terapiyasi:** Nafas qisilishi kuchli bo'lgan bemorlarga kislorod berilishi mumkin.

• **Suyuqlik qabul qilish:** Dehidratsiyaning oldini olish uchun ko'p suyuqlik ichish tavsiya etiladi.



Date: 3rd June-2026

• **Dam olish:** Jismoniy faoliyatni cheklash va to'liq dam olish tiklanish uchun muhimdir.

• **Gospitalizatsiya:** Og'ir pnevmoniya, kislorodga ehtiyoj, asoratlarning rivojlanishi xavfi, surunkali kasalliklarning og'irlashishi, yosh bolalar va qariyalar kabi holatlarda bemor shifoxonaga yotqizilishi kerak bo'ladi.

Asoratlari

Pnevmoniya o'z vaqtida davolanmasa yoki og'ir kechsa, jiddiy asoratlarga olib kelishi mumkin:

- **Plevrit:** O'pka pardasi (plevra) yallig'lanishi, ko'krak qafasida og'riq bilan kechadi.
- **Plevral effuziya:** Plevra bo'shlig'ida suyuqlik yig'ilishi.
- **O'pka absessi:** O'pkada yiring bilan to'ldirilgan bo'shliq paydo bo'lishi.
- **Sepsis (bakteriyemiya):** Infektsiya qon orqali butun organizmga tarqalishi va boshqa organlarning shikastlanishiga olib kelishi.
- **O'tkir respirator distress sindromi (ARDS):** Og'ir nafas yetishmovchiligi bo'lib, hayot uchun xavflidir.

Pnevmoniya jiddiy kasallik bo'lib, uning belgilari paydo bo'lganda zudlik bilan shifokorga murojaat qilish zarur. O'z-o'zini davolashga urinish og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin. O'z vaqtida aniqlangan tashxis va to'g'ri davolash bemorning tez tiklanishiga yordam beradi. Pnevmoniyaning oldini olish choralari, ayniqsa vaktsinatsiya va shaxsiy gigiyena, bu xavfli kasallikdan himoyalashda muhim ahamiyatga ega.

